

TÖÖALASE SUUNDUMUSE KÜSIMUSTIKUD (TASK JA ÕP-TASK)

Küsimustike teoreetiline raamistu

Põhjalikud uuringud on näidanud, et tööga rahulolu sõltub suures osas sellest, kui hästi on inimese loomupärased omadused ja eelistused kooskõlas töökohal esitatavate nõudmistega. Mida suurem on kooskõla, seda paremad on reeglina töötulemused ja seda rahulolevam on töötaja ise. Seepärast on karjäärivalikuid tehes oluline eelistusi teada.

Töölase suundumuse küsimustikud TASK ja ÕP-TASK aitavad kaardistada vastaja soove ja eelistusi süsteemselt ning jõuda sel moel meelepärase ja loomupäraselt sobiva valikuni. See küsimustik sobib kasutamiseks näiteks koolilõpetajatele õpingusuuna valikul, tööturule astujatele sobiva ameti leidmisel, töötutele uute ja töötajatele senisest meelepärasmate väljakutsete otsimisel. Test ei ole mõeldud tööalaseks hindamiseks personalivalikul ning selle alusel ei saa langetada otsuseid töötaja sobivuse ega kompetentsuse kohta seoses konkreetse ametikohaga.

TASK-küsimustikud on välja töötatud Tripodis, võttes aluseks selle valdkonna tuntuima esindaja John L. Hollandi kutse-eelistuste teooria. Vastavalt Hollandi teooriale eristatakse küsimustikus kõige laiemas mõttes 6 erilaadset tööalast keskkonda ning sama palju isiksuslikke tüüpe, kes tunnevad soovi nendes valdkondades töötada.

Sellest lähtuvalt grupeeruvad TASK-küsimustikue erinevad väidetena sõnastatud tööalased tegevused sisuliselt kuue teemabloki alla, mille kohta antakse eelistuse määra väljendamiseks hinnang kuuel skaalal. Need kuus eelistuste tüüpi on järgmised:

- **sotsiaalne suundumus** – eelistab töötada inimestega ja nende heaks („aitajad”);
- **ettevõtlik suundumus** – eelistab ärilist tegevust („veenjad ja eestvedajad”);
- **teostav suundumus** – eelistab detailirohket tööd ja asjaajamist („täideviijad”);
- **rakenduslik suundumus** – eelistab füüsilist tööd vabas õhus („tegutsejad”);
- **uuriv suundumus** – eelistab analüüsi ja vaimset tööd („mõtledajad”);
- **loominguline suundumus** – eelistab loovat ja väljendusrikast tegevust („loojad”).

Küsimustiku tutvustus

TASK-küsimustikud eeldavad põhikooli tasemel lugemisoskust ja sobivad kasutamiseks alates 15. eluaastast. Sõltuvalt vastajast kulub testi täitmiseks keskmiselt 15 minutit.

Enesekohane küsimustik sisaldab 110 erinevat tegevusi kirjeldavat lühikest väidet. Vastajal palutakse hinnata 4-pallisel vastusskaalal (1 = *ei meeldi*, 2 = *pigem ei meeldi*, 3 = *pigem meeldib*, 4 = *meeldib väga*), kuivõrd meelepärane nimetatud tegevus talle on (nt „*nõustada töötuid*”, „*illustreerida raamatuid*”, „*istutada taimi ja istikuid*”, „*läbi viia koolitus*”, „*tegeleda raadios muusikavalikuga*”, „*õpetada lapsi koolis*”).

Juhendis rõhutatakse, et kui vastaja ei ole selle olukorra või tegevusega kokku puutunud, peaks ta püüdma end sellesse olukorda panna ja ette kujutada, kas ta oleks heal meelel valmis seda tegevust oma igapäevase tööna tegema. Seejuures palutakse hinnata tegevuse sobivust vastaja enda huvide ja loomuomadustega, mitte oma unistuste või sõprade eelistustega.

Tulemuste esitamine

TASK-küsimustiku puhul kategoriseeritakse paljude tegevuste ja ametikirjelduste alusel tööalased eelistused nende kuue valdkonna kaupa, peegeldamaks vastajale meelepärasmate tööalaseid suundumusi ühtlustatud ja võrreldaval viisil. Iga vastaja saab sellest lähtuvalt testiraportisse unikaalse tööalase suundumuse profiili (joonis 2), mis esitatakse testiraportis (joonis 1).

Töölase suundumuse küsimustik TASK	
Nimi: Siim Sample Täidetud: 01.09.2009	
<p>Käesolev enesekohane küsimustik koosneb kokku kuuest skaalast, kirjeldades selliseid isiksuse loomupäraseid tööalaseid eelistusi nagu õpetamine ja aitamine (<i>sotsiaalne suundumus</i>), eestvedamine ja organiseerimine (<i>ettevõtlik suundumus</i>), juhtnööride täitmine ja asjaajamise korrastamine (<i>teostav suundumus</i>), käeline tegevus ja nähtav tulemus (<i>rakenduslik suundumus</i>), analüüsimine ja probleemide lahendamine (<i>uuriv suundumus</i>) ning väljendusrikkus ja ideederohkus (<i>loovuslik suundumus</i>).</p>	

Joonis 1. TASK-küsimustiku tulemusraporti päise näidis.

Raportis esitatud tulemus 0–20% viitab loomupäraselt mittesobivale valdkonnale, 20–50% üldiselt mittemeeldivale suundumusele, 50–80% üldiselt meelepärasele valdkonnale ning 80–100% sobivale kutsumusele.

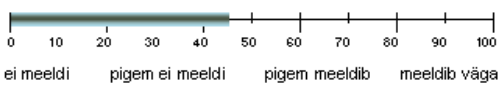
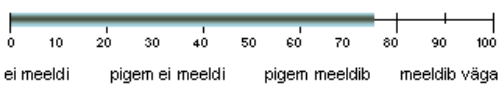
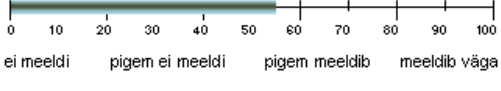
Tulemuste tõlgendamisel pööratakse eelkõige tähelepanu kõige kõrgema koondskoori saanud tulemusele, mis peegeldab vastaja loomusega kõige kooskõllalisemat ja meelepärasemat tööalast valdkonda. Lisaks sellele võetakse kutse-eelistuste analüüsimisel arvesse ka vähemalt tasemelt järgmine kõrgema skoori näitaja, mis aitab täpsustada vastajale loomupäraselt sobivat ametialast väljundit. Samuti annab profiili tõlgendamise puhul infot selle ühtlus või eristus, st kui erineval või sarnasel tasemel on eri skaalad.

Individaalne tööalase suundumuse profiil		
Sotsiaalne suundumus		60-70%
Ettevõtlik suundumus		80-90%
Teostav suundumus		20-30%
Rakenduslik suundumus		20-30%
Uuriv suundumus		40-50%
Loovuslik suundumus		40-50%

Joonis 2. TASK-küsimustiku tulemusraporti individuaalprofiili näidis.

Lisaks unikaalsele tööalase suundumuse koondprofiilile esitatakse vastaja eelistused detailsemalt kahes formaadis:

- testiraporti vorm A (joonis 3) on mõeldud eelkõige ülevaatliku tagasisidena testimist korraldavale litsentseeritud Tripodi testikasutajale. Testiraportis antakse ülevaade vastaja eelistustest kõigi skaalade lõikes koos valdkonna märksõnalise kirjelduse ja seda esindavate ametite loeteluga;
- testiraporti vorm B (joonis 4) on koostatud personaalse tagasiside andmiseks küsimustiku täitjale. Raportis kirjutatakse pikemalt lahti kõigi skaalade sisututvustus ning seejärel vastaja tulemus antud skaalal koos kirjeldusega ja soovitustega.

Näidisametid	Meeldivuse määr	Kõrge taseme kirjeldus
Personalijuht, õpetaja, koolitaja, nõustaja, sotsiaaltöötaja, kirikuõpetaja, lasteaednik, med.õde, psühholoog, konsultant, güid, ämmaemand, arst.	<p style="text-align: center;">Sotsiaalne suundumus</p> 	Heasüdamlik, usaldav, salliv, tundeline, mõistev, tähelepanelik ja suhtlemisaldis. Soovib oma tegevusega teisi abistada, anda edasi teadmisi, teenindada ja pakkuda tuge.
Müügiesindaja, kinnisvara maakler, jurist, avalike suhete esindaja, finantsjuht, kindlustusagent, koolitusjuht, hotellipidaja, telereporter.	<p style="text-align: center;">Ettevõtlik suundumus</p> 	Edasipüüdlik, energiline, enesekindel, veenev ja innustav. Meeldib täita vastutusrikkaid, suhtlemist ja aktiivsust eeldavaid ülesandeid. Valmis võtma riske ja olema eestvedajaks.
Sekretär, audiitor, teller, raamatupidaja, statistik, kassir, maksuametnik, bibliograaf, andmesisestaja, personaliarvestaja.	<p style="text-align: center;">Teostav suundumus</p> 	Kohusetundlik, korrektne, täpne, hoolas, tõsimeelne, ametlik. Meeldib täita täpselt teiste juhtnõore, korrastada asjaajamist ja kasutada andmestikke.

Joonis 3. TASK-küsimustiku tulemusraporti (vorm A) skaalade näidis.

Normgrupp

Testi algse normgrupi suuruseks on 1880 inimest, kes täitsid küsimustiku ajavahemikul aprill–august 2010. Koolinoorte normgrupi andmed kogus Tripod koostöös koolipsühholoogidega 2010. aasta kevadel ja õpilaste normgruppi vanuses 15–19 aastat kuulub kokku **920** koolinoort. Andmete statistiline analüüs kinnitas andmete piisavust küsimustiku normide väljatöötamiseks.

Töölaste eelistuste väljendamisel leiti analüüside tulemusel ootuspäraselt soolisi erinevusi, mistõttu koostati küsimustikule täiendavalt soolised normid, kus iga testitäitja tulemusi võrreldakse suure hulga samast soost eakaaslaste eelistustega.

Reliaablus

Normandmete statistiline analüüs kinnitas küsimustiku väga kõrget sisemist reliaablust, kus skaalade keskmine Cronbachi alfa (α) oli .89, varieerudes vahemikus .87 kuni .92.

Faktorstruktuur

Normandmete analüüs kinnitas, et TASK-küsimustiku puhul on parimaks 6-faktoriline lahend. Kokku seletasid kuus esmast faktorit ära 53,6% andmete üldisest hajuvusest.

Valiidsus

Tripodi tööalase suundumuse küsimustik TASK on valideeritud kolme mõõdiku suhtes, millest lisaks Tripodi õpilaste isiksuseküsimustikule (ÕP-İK) kaks on rahvusvaheliselt publitseeritud testid: EPIP-NEO isiksuseküsimustik (Mõttus, Pullmann ja Allik, 2006) ja Rosenbergi enesehinnangu skaala (Pullmann ja Allik, 2000). Täiendavalt kontrolliti kutse-eelistuste seoseid konkreetse ametite eelistamisega. Kokkuvõttes võib leitud seosed lugeda ootuspäraseks ja sisuliselt tähenduslikeks.

Ettevõtlik suundumus
<p>... kirjeldab loomupärast seltskondlikkust, rõõmsameelsust, enesekindlust ja üldist aktiivset tegutsemisstiili. Ettevõtliku suundumusega inimesele meeldib suhelda, olla tähelepanu keskpunktis, võtta osa erinevatest üritustest ja koosviibimistest. Nad tegutsevad meelsasti valdkondades, kus on vaja planeerida, korraldada, juhtida ja otsuseid teha. Ettevõtlikele inimestele on üldjuhul omane otsida uusi elamusi, seiklusi ja kogemusi, nad on tegutsemises energilised, optimistlikud, esilepürgivad, ennast kehtestavad, teotahtelised ja riskialtid. Seetõttu eelistavad antud skaalal kõrge tulemuse saavad inimesed üldiselt aktiivset elustiili ja suhtlemist hõlmavaid harrastusi, näiteks meeskondlikku või ekstreemsporiti, matkamist, reisimist. Neil on tavaliselt palju ideid, mille teostamisse haaravad nad sõnaosavate suhtlejatena edukalt kaasa ka teisi. Sellega eristuvad nad inimestest, kes eelistavad töötada omaette ja konkreetsesse probleemi pikalt süvenedes.</p>

<p>Madal meeldivuse skoor</p> <p>Testis antud vastuste põhjal võib järeldada, et Teile ei sobi loomupäraselt ametid, mis eeldavad töötamist pigem inimeste ja eesmärkidega kui iseseisvaid rutiinseid toiminguid, tegelemist andmete või abstraktsete ideedega. Teile ei meeldi elukutsed, mis nõuavad rohket suhtlemist, aktiivset tegutsemist, otsuste langetamist ja oma seisukohtade kaitsmist. Töötamine juhtival või väljapaistval ametikohal äri, poliitika, müügi või turunduse valdkonnas osutub Teile tõenäoliselt emotsionaalselt koormavaks ning väsitavaks, tekitades pingeid ja vastumeelsust.</p> <p>Seda silmas pidades püüdke oma eelistused enne kutsevaliku langetamist hoolikalt läbi kaaluda ning teha valik nende ametite seast, mis ei eelda sagedast suhtlemist, planeerimist, korraldamist ja otsustamist, vaid võimaldavad pigem töötada iseseisvalt seadmete, dokumentide või andmetega. Teile loomuomast sobivate ja meelepäraste ametite loetelu leiate nende tulemuste alt, kus olete saanud üle keskmise ("pigem meeldib" või "meeldib väga") tulemuse.</p> <p>Ettevõtlikku, tähelepanurohket ja aktiivset tegutsemist eelistavad inimesed töötavad sageli juhtivatel või väljapaistvatel ametikohtadel äri, poliitika, õigusteaduse, müügi või turunduse valdkonnas, kuhu kuuluvad näiteks sellised ametid nagu firmajuht, müügi- või ostujuht, ärijuht, müügiesindaja, turundusjuht, koolitusjuht, kohtunik, jurist, advokaat, juhtimiskonsultant, suhtekorraldaja, pressiesindaja, projektijuht, produtsent, reporter, poliitik, ettevõtja, börsi- või kinnisvaramaakler, investeerimispankur, kindlustusagent.</p>

Joonis 4. TASK-küsimustiku tulemusraporti (vorm B) skaalanäidis.